

תמצית המחקר

הסדריות חדשה: אסטרטגיות של מדיניות ציבורית ביחס לחרדים **New Consociationalism: Public Policy Strategies Pertaining to Israel's** **Haredi Population**

מאת: גלעד מלאך

מנחים: פרופסור עמנואל גוטמן (האוניברסיטה העברית)
פרופסור אשר כהן (אוניברסיטת בר-אילן)

מחקר זה עוסק בהתמודדותם של מעצבי מדיניות עם שסעים עמוקים בין קבוצות אוכלוסייה המתקיימות זו לצד זו בתוך מדינות. בד בבד הוא מנתח את האופן שבו עוצבה מדיניות ציבורית חדשה ביחס לחרדים בישראל החל משלהי שנות התשעים של המאה העשרים.

בחברות שסועות מבחינה אתנית, לאומית או דתית, מהווים הסדרים בין אליטות פוליטיות לבין עצמן כלי מרכזי בשמירה על יציבות דמוקרטית. ארנד ליפהרט, שניסח את מודל "הדמוקרטיה ההסדרית" (Consociationalism), טען שאליטות פוליטיות מצליחות להתמודד עם השסעים במדינותיהן באמצעות ארבע דרכים: וטו הדדי, אוטונומיה, קואליציה רחבה וחלוקת משאבים פרופורציונאלית. חוקרים שונים יישמו מודל זה במלואו ביחס לשסע הדתי-חילוני ולהסדרת יחסי דת ומדינה בישראל. עם זאת, החל משנות התשעים של המאה העשרים הצביעו מחקרים רבים על כך שבכל הנוגע לשסע הפנים-דתי, ההסדריות הפוליטית בישראל, שהתבססה על "הסדרי סטאטוס-קוו", הגיעה למשבר בשל סיבות חברתיות ודמוגרפיות.

העבודה הנוכחית בוחנת את התמורות שחלו ביחסי המדינה והחרדים החל משלהי שנות התשעים של המאה העשרים, ומצביעה על היווצרותה של "הסדריות חדשה" בין הקבוצות השסועות, המותאמת למציאות המשתנה. הבעיות הכלכליות והחברתיות הנובעות מן ההסדריות הישנה, כמו גם אי-נכונות של תתי-קבוצות גדולות להמשיך בהסדר זה מהווים תנאי לקידום הסדריות חדשה המושתתת על גישה רב-תרבותית. השחקנים המובילים את ההסדריות החדשה אינם אליטות פוליטיות כבעבר אלא משרדי ממשלה, אליטות חוץ-פוליטיות וארגוני מגזר שלישי. העבודה מראה שהשחקנים והנסיבות החדשות הביאו את מעצבי המדיניות לנקוט בכלים שונים במידה רבה מאלו של מעצבי ההסדריות הקלאסית. זאת, על אף שמטרתם, היינו ניהול בהסכמה של השסעים במדינה, הייתה דומה.

מקרי המבחן המוצגים במחקר עומדים בלב מערכת היחסים בין מדינת ישראל לחרדים. באמצעות בחינת תוכניות חדשות לשירות אזרחי, לימודים אקדמיים ותעסוקת חרדים, מראה המחקר כיצד מנסים שחקנים מדינתיים שונים לעצב שינוי במצב הקיים בנוגע למגוון תחומים המצויים במחלוקת בין החרדים למדינה. זאת, מתוך הסכמה וחתימה אל עבר סטאטוס-קוו חדש.

התרומה המרכזית הראשונה של המחקר הינה ניסוח מודל תיאורטי של הסדריות החדשה הכולל תנאים, שחקנים וכלים שונים, שנועדו לקדם מדיניות הסדרית חדשה כאשר ההסדריות הקלאסית נקלעת למשבר. מודל חדש זה מהווה נדבך נוסף לדיון התיאורטי המתמשך בשאלת הדרכים שבהן מתמודדות מדינות עם שסעים חברתיים המתהווים בקרבן. המודל מנתח התמודדות מדינתית עם שסע חברתי עמוק, תוך שהוא מציע תיקונים למודל ההסדריות הקלאסי לאור ביקורות נוקבות שהופנו כלפיו במהלך השנים. המודל המוצע, המתאר את ההסדריות החדשה, הינו אוניברסאלי ומתייחס לתנאים, לשחקנים ולכלים המאפיינים אותה באשר היא.

התרומה המרכזית השנייה של המחקר הינה לשיח המחקרי אודות התנהלות השסעים בין קבוצות בישראל, באמצעות מבט כולל על עיצוב מדיניות ציבורית ביחס לחרדים במדינה. מול השחיקה בהסדרי הסטאטוס-קוו, שאליה התייחסו חוקרים רבים, מצביע המחקר על היווצרותה של מדיניות הסדרית חדשה. על רקע הקיטוב הפוליטי והתקשורתית העמוק בין האליטות החילונית והחרדית בישראל, חושף המחקר את מקומם המרכזי של אליטות בירוקרטיות ומן המגזר השלישי, הנוקטות במגוון כלי מדיניות לצורך קידום הסדרים חדשים. ניתוח מקרי המבחן בהתאם למודל התיאורטי מעניק לראשונה תמונה מקיפה ושיטתית של מכלול המדיניות הציבורית ביחס לחרדים בישראל מאז שלהי המאה העשרים.